

ACTIVITEITEN VERSLAG 2016

INHOUDSTAFEL

Febecoop is een intersectoraal platform van bedrijven, netwerken en coöperatieve organisaties met als opdracht:

- ▶ Coöperatief ondernemerschap promoten en verdedigen
- ▶ Referentie- en kenniscentrum over coöperatief ondernemerschap uitbouwen
- ▶ Advies verlenen om de sociale en coöperatieve economie regionaal te ontwikkelen

www.febecoop.be

Inleiding	Elk tijdsgewricht zijn tijdeigen coöperaties! 4
Coöperatief ondernemen promoten	Internationaal 7 Europa 9 Federaal 10 Vlaanderen 11 Wallonië 13 Brussel 15
Onderzoek en ontwikkeling	Coöperatieve identiteit bij de leden versterken 17 De werkerscoöperatie promoten 18 De rol van coöperaties in de deeleconomie 20 De oprichting van coöperaties steunen 21
Coöperaties adviseren	Vlaanderen 23 Wallonië 24 Brussel 25
Communicatie	Media 27 Sociale media 28 E-nieuwsbrief 28 Organogram 30

Elk tijdsgewricht zijn tijdeigen coöperaties!

Wat in 2016 meer dan ooit duidelijk werd, is dat elk tijdsgewricht zijn 'tijdeigen' coöperaties voorbrengt. Zoals coöperatieve bakkerijen in de 19de eeuw arbeiders toegang gaven tot een basisproduct zoals brood; coöperatieve landbouwprojecten in de 20ste eeuw de consument de kans gaven om groenten uit de bio- en korteketenlandbouw te kopen, zo geven coöperaties jou straks het eigenaarschap van de apps op jouw smartphone.

Al een paar jaar is de deeleconomie niet meer uit onze samenleving weg te denken. In het prille begin leek er tussen de burger en de deeleconomie een mooie romance te bloeien. Want wat is er mooier dan het te leen geven van de langdurig werkeloze boomachine of de vereenzaamde partytent aan de buurman die hiervoor op hete kolen zit? En welke kniesoor doet er moeilijk over als een virtuele tussenpersoon, die via een mobiele app vraag en aanbod samenbrengt, een centje verdient aan de economische waarde die hij zo toevoegt?

Op het eerste gezicht glom de ideologie van de deeleconomie van de vooruitstrevendheid. Tot de eerste kwalen aan het licht kwamen. Zoals is verdelingskwestie. Zo zien we dat de financiële meerwaarde van de deeleconomie grotendeels in de zakken van een heel kleine groep mensen verdwijnt. De vet belegde boterham is voor de eigenaren van de platformen. Ontleners moeten de kruimels maar onder elkaar verdelen.

Omdat het nu eenmaal het meest interessant is de platformen te gebruiken waar de meeste anderen op actief zijn, ontstaan er snel nieuwe monopolies. Het platform kan dan per transactie - of via zijn advertentie-inkomsten - heel snel onredelijk hoge marges aanrekenen. En dit terwijl de economische waarde van het platform meestal alleen bestaat uit de beoordelingen en activiteiten van de klanten. Een dergelijke brute roof van productiefactoren door kapitalisten hebben we sedert de 19e eeuw niet meer gezien!

Kon je toen nog betogen voor de deur van de kapitalisten die je uitbuiten, dan is dat vandaag iets moeilijker. Eigenaars van platformen gaan schuil achter schimmige juridische constructies en zijn nauwelijks traceerbaar. Niet voor stakende delers maar ook niet voor de fiscus. De winsten eerlijk delen, dat is niet wat ze bij commerciële platformen onder deeleconomie verstaan...

Laten we niet met het badwater ook het kind uit de kuip gieten. Hoe kan goederen en diensten delen op lange termijn bijdragen tot het welzijn van de individuele burger en leiden naar een meer solidaire en duurzame economie?

© Bénédicte Maindreaux

Door zelf als burger de economie in handen te nemen en deze niet (langer) uit te besteden aan grotere en/of internationale spelers. Door de deeleconomie te (her)structureren op een manier die ten goede komt aan zowel de gebruikers, de dienstverleners als de samenleving. En dan komen we vanzelf bij het coöperatieve model terecht.

Want is de coöperatie niet een vorm van zelforganisatie van producenten of verbruikers gericht op het vergroten van economische macht en het behalen van schaalvoordelen "die in haar schoot de regels van de democratie toepast en die als rechtstreekse doelstelling, zowel dienstverlening aan haar leden als aan de gehele gemeenschap heeft". Hoewel ze al een paar eeuwen oud is en de taal soms wat naar mottenballen ruikt, lijkt ze helemaal op maat van de deeleconomie gesneden te zijn.

Daarom besloot Febecoop in 2016 om in te zetten op deze zeer belangrijke problematiek voor de toekomst van de economie. Meer bepaald zetten we de eerste stappen op het terrein van het zogenaamde 'platform cooperativism' door medeoprichter te zijn van een internationaal consortium dat de coöperatieve platformeconomie ondersteunt met onderzoeken, experimenten, vormingen, uitwisseling van best practices, technische ondersteuning, events ... Heel snel hebben we ook in eigen land de nodige initiatieven ontwikkeld.

En zo komen we voor de zoveelste keer in de geschiedenis terecht bij het coöperatieve model. Want zoals genoegzaam gekend is: de geschiedenis herhaalt zich. En gelukkig niet altijd als een tragedie of als een klucht!

In 2016 nam Febecoop deel aan een ander fascinerend avontuur: de oprichting van Coopcity, een centrum voor sociaal, coöperatief en collaboratief ondernemerschap in Brussel. Zeven partners, waaronder Febecoop, stonden aan de wieg van deze bedrijfsincubator, met de steun van de Europese Unie en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest via het EFRO-programma. Met zijn verschillende begeleidingsprogramma's helpt Coopcity initiatiefnemers om hun ideeën in de praktijk om te zetten.

Door aan die initiatieven deel te nemen, wil Febecoop het coöperatieve model steeds weer in de schijnwerpers zetten en het zo veel mogelijk verspreiden.

Hilde Vernailen • Voorzitter Febecoop

COÖPERATIEF ONDERNEMEN PROMOTEN

We promoten de coöperatieve principes en verdedigen het coöperatief ondernemerschap op verschillende niveaus. We nemen onze rol op in een aantal doelgericht gekozen socio-economische instanties op regionaal, nationaal en internationaal vlak.

INTERNATIONAAL

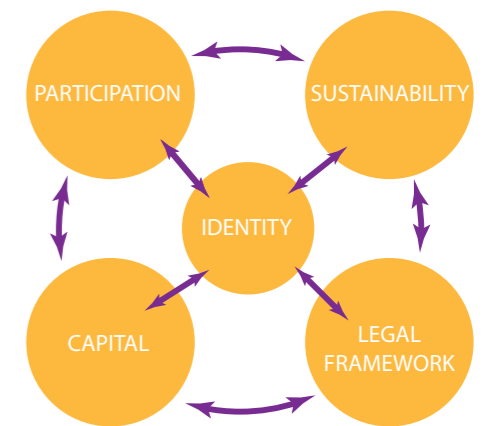
Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA). Koepel van nationale federaties uit 95 landen. Verdedigt het coöperatieve ondernemingsmodel bij internationale overheden en promoot het bij een ruim publiek. Febecoop is het Belgische lid van ICA. De ICA en haar algemene vergadering zijn dan ook belangrijke inspiratiebronnen voor Febecoop om internationale coöperatieve evoluties en waarden naar de Belgische context te vertalen.

De ICA werkt altijd volgens de Blauwdruk voor een Coöperatief Decennium die in 2012 (Internationaal Jaar van de Coöperaties, zoals gedeclareerd door de VN) werd uitgewerkt en begin 2013 werd gepubliceerd.

De blauwdruk is opgebouwd rond vijf thema's die natuurlijk nauw verband houden met elkaar :

- ▶ **Identiteit:** de coöperatieve boodschap vormgeven en de coöperatieve identiteit veiligstellen
- ▶ **Participatie:** de participatie van de leden en van het bestuur bevorderen en verrijken
- ▶ **Duurzaamheid:** de coöperaties positioneren als grondleggers van duurzaamheid
- ▶ **Juridische kaders:** zorgen voor juridische omkadering voor de groei van de coöperaties
- ▶ **Kapitaal:** zorgen voor betrouwbaar kapitaal voor de coöperaties en voor het beheer ervan door de coöperanten

In het kader van het thema *Identiteit* heeft de ICA veel werk verzet wat de coöperatieve principes betreft. Ze worden uiteengezet in de *Verklaring over de coöperatieve identiteit*, zoals bepaald in 1995 tijdens de algemene vergadering ter gelegenheid van het honderdjarige bestaan van de ICA in Manchester (UK). Het werk dat door het Comité van de Grondbeginselen uitgevoerd en door de algemene vergadering van 2015 in Antalya (Turkije) goedgekeurd werd, is geen herschrijving of actualisering van het document van 1995, maar een grondige

toelichting van de zeven principes die rekening houdt met de meest recente evoluties en trends. Om het werk van het Comité van de Grondbeginselen te voeden, organiseerde de ICA in 2013-2014 een grote raadpleging onder haar leden. De opmerkingen in kwestie werden op papier gezet in *oriëntatienota's voor de coöperatieve principes* en begin 2016 gepubliceerd. Ze moeten als richtlijnen dienen voor een goede toepassing van de principes.

Voor het thema *Kapitaal* publiceerde de ICA begin 2017 een ander werk dat ze in 2016 had uitgevoerd over de moeilijke kwestie van de toegang tot het nodige kapitaal voor de coöperaties. Dat onderzoek was het gevolg van een in 2015 gerealiseerde en gepubliceerde studie: *Survey of Co-operative Capital*. Ze draagt de naam *The Capital Conundrum for Co-operatives* en maakt een complete balans op van een netelige kwestie in alle opzichten, gaande van de kapitalisatie van grote coöperatieve, financiële groepen tot de kapitaalbehoeften van Afrikaanse coöperaties, over de accumulatie van kapitaal in werkerscoöperaties en de vooruitzichten van nieuwe instrumenten voor de financiering van mutualistische en coöperatieve initiatieven.

Verder vond eveneens in Québec van 11 tot 13 oktober de derde **internationale top van de coöperaties** plaats. Met meer dan 3.000 deelnemers uit 90 landen is dit 's werelds grootste event voor en over coöperatieve ontwikkeling. Deze top wil niet alleen aantonen dat coöperaties een antwoord bieden op de belangrijkste sociaal-economische vraagstukken van onze tijd maar hen ook en vooral inspireren om dit op het terrein waar te maken.

Na thema's als 'De kracht van coöperaties' (2012) en 'Het innoverende vermogen van coöperaties' (2014), stond de Top deze keer in het teken van 'De kracht van coöperaties om te handelen'. Oftewel het vermogen van coöperaties om op lokaal, nationaal en internationaal vlak een antwoord te formuleren op de grote wereldproblemen zoals die door Verenigde Naties geformuleerd werden. Het gaat om de 'Sustainable Development Goals'; 17 doelstellingen die de wereld zich stelt om tegen 2030 aan duurzame ontwikkeling te werken.

Ook Febecoop-voorzitter Hilde Vernailen nam het woord. Sinds de eerste top in 2012 zag zij dat de coöperatieve beweging in België al een hele weg afgelegd had in het kader van die VN-doelstellingen. Onder meer dankzij burgercoöperaties in de hernieuwbare energie en de alternatieve arbeidsrelaties in werkerscoöperaties. Het vooruitzicht op een Belgische wetgeving ten gunste van waardengedreven coöperaties doet haar ook de toekomst hoopvol inzien.

EUROPA

Cooperatives Europe. Intersectorale koepel die vertegenwoordiging en erkenning van coöperatieve sector bij de Europese instellingen versterkt, zodat die coöperaties opnemen in het Europees beleid ter bevordering van het ondernemerschap. Haar 84 ledenorganisaties uit 33 Europese landen vertegenwoordigen 141 miljoen vennoten van 176.000 coöperatieve vennootschappen die werk verschaffen aan niet minder dan 4,7 miljoen Europese burgers. Febecoop maakt deel uit van de raad van bestuur van deze organisatie. We werken de acties mee uit en volgen verwezenlijkingen op de voet op.

Het Europees project maakt moeilijke tijden mee. Er is een groeiende bezorgdheid over de interne slagkracht en haar positie op het wereldtoneel. De opkomende anti-Europese stemming, de Brexit, de migratiepolitiek alsook de sociale, economische en budgettaire uitdagingen verzwakken de Europese commissie. De nieuwe commissie Juncker heeft moeizaam de weg van de coöperatie ingeslagen, maar schijnt die nu stilaan te vinden.

Het is in deze moeilijke omgeving dat Cooperatives Europe zich moet toespitsen op het uitdragen van het coöperatieve model met haar waarden en principes als oplossing voor de Europese uitdagingen en het verzekeren van een "level playing field" voor de coöperatieve initiatieven t.o.v. de andere ondernemingsvormen.

De werking zal zich o.a. toespitsen op de opvolging en de implementatie van de 13 aanbevelingen van het in december 2016 afgesloten CEGESS-rapport (Commission Expert Group on Social Entrepreneurship).

Naast het permanente lobbywerk bij Europese instanties om het coöperatieve model te verdedigen en te promoten, draait het werk van Cooperatives Europe voornamelijk rond de volgende thema's:

- ▶ De deeleconomie en het coöperatieve model
- ▶ Het coöperatief bestuur
- ▶ De betrokkenheid van jongeren in de coöperatieve beweging
- ▶ De versterking van partnerschappen tussen coöperaties op internationaal niveau

Febecoop is lid van de raad van bestuur van Cooperatives Europe. We nemen actief deel aan het werk van deze organisatie en volgen de realisaties op. Febecoop nam deel aan de bijeenkomsten van de algemene vergadering van Cooperatives Europe op 20 april 2016 in Brussel en van de raad van bestuur op 16 juni 2016 in Parijs en op 6 december 2016 in Sophia (Bulgarije).

FEDERAAL

Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC). Verenigt de ruim 500 coöperaties en groeperingen erkend door de FOD Economie. Febecoop is lid van de algemene vergadering, zit de commissie Communicatie voor en zetelt in het bureau van de Raad.

In 2016 werden de erkenningsvoorwaarden aangepast. Deze werden gemoderniseerd en tegelijk beter afgestemd op de zeven ICA-principes. Gemoderniseerd in de zin dat het voortaan toegelaten is om de mandaten van bestuurders te vergoeden mits deze vergoeding goedgekeurd wordt door de algemene vergadering en het niet langer verplicht om het principe van *ristorno* in de statuten op te nemen. De afstemming met de ICA-principes zit dan weer in het feit dat er voortaan een jaarverslag moet gemaakt worden over hoe de erkende coöperatieve vennootschap de principes in de praktijk brengt en dat ze middelen moet voorzien om haar huidige en toekomstige vennoten en het grote publiek te informeren over de coöperatieve principes.

Febecoop nam actief deel aan de Commissie Wetgeving waarin deze nieuwe voorwaarden geïnterpreteerd werden en vervolgens aan de Commissie Communicatie die werk maakte van de ruime verspreiding van de erkenningsvoorwaarden en hun interpretatie.

Zoals gebruikelijk stond de Commissie Communicatie in voor de realisatie van vier nieuwsbrieven, een drietal lunchseminaries en één grotere activiteit, zijnde een bezoek aan erkende coöperaties in Vlaanderen en Wallonië, namelijk ecologisch groenbeheerder Talea en ecologisch landbouwbedrijf Terre-en-vue.

Raad van Gebruikers van P&V Verzekeringen. Febecoop maakt deel uit van de Raad van Gebruikers die de raad van bestuur adviseert. In dit forum overleggen de vennoten en stakeholders over het maatschappelijk verantwoord ondernemerschap van P&V Groep en over de manier waarop de groep de coöperatieve principes invult. Dit jaar werd het thema deeleconomie aangesneden. Febecoop is voorzitter van een van de voorbereidende werkgroepen.

VLAANDEREN

BELEIDSCONTEXT

Met het aantreden van de regering Bourgeois trekt er overduidelijk een nieuwe wind door het sociaaleconomische beleid in Vlaanderen. Die brengt een andere kijk op coöperatieve ontwikkeling met zich mee. Zijnde minder intens, de nadruk op werkers- en burgercoöperaties. Dankzij zijn verschillende mandaten kan Febecoop telkens het coöperatief ondernemerschap verdedigen en de sector van de nieuwe ontwikkelingen op de hoogte stellen.

Mandaten

Stuurgroep Coöperatief Ondernemen Vlaamse Overheid. Deze stuurgroep adviseert de Vlaamse overheid (= kabinet en beleidsvoorbereidende administratie) over hoe haar beleid coöperaties kan ondersteunen. Febecoop maakt deel uit van deze stuurgroep.

In 2016 leidde deze stuurgroep een sluimerend bestaan. Voor het eerst in vijf jaar ging er onder impuls van de Vlaamse overheid geen grootschalig coöperatief event door.

Sociaal-economische raad van Vlaanderen (SERV). Brengt de Vlaamse werkgevers en werknemers samen voor overleg en advies over sociaal-economische thema's. De commissie Sociale Economie is voor de sociale economie en de coöperaties het formeel overlegorgaan met de Vlaamse overheid. Febecoop vertegenwoordigt namens Coopkracht de coöperaties in de commissie Sociale Economie van de SERV.

De aandacht van de Commissie ging naar het herstellen van het Maatwerkdecreet dat vorig jaar geschorst werd. Daarnaast werd het nodig geacht om net in een periode van crisis te werken aan een visietekst 'Sociale economie in 2050'. Febecoop nam actief deel in de werkgroep die aan deze visietekst werkte.

Coopkracht. Overlegplatform van de coöperaties in Vlaanderen met zo'n 60 leden. Febecoop neemt deel aan het overleg en de initiatieven van Coopkracht en richtte deze organisatie in 2008 mee op.

In 2016 organiseerde Coopkracht vier netwerkevents voor leden en het brede publiek. Ook maakte het lanceringsevent van het nieuwe meerjarenthema doelgroepen wakker om over de kracht van de coöperatie voor het beheer van de commons na te denken.

Coopkracht zette ook in 2016 sterk in op het **Youth4Coop** jongerenplatform met maar liefst negen verschillende netwerk- en kennisevents en de ontwikkeling van divers online en offline leermateriaal. Daarnaast hielp Coopkracht om online informatie over coöperaties beter te ontsluiten voor starters met coöperatieve ambities via 22 getuigenissen, 9 praktijkinstrumenten en 6 films. Febecoop is partner in vele van deze projecten (o.a. laatstgenoemde).

Trividend. Het Vlaams participatiefonds voor de sociale economie. Febecoop is lid van de raad van bestuur en vertegenwoordigt P&V Verzekeringen in de algemene vergadering.

In 2016 besloot de organisatie zich te positioneren als netwerkorganisatie en samenwerkingsverbanden aan te gaan met andere ethische financiers als Triodos en SoCrowd om het aantal dossiers te verhogen. Door deze strategische heroriëntatie liep de kapitaalverhoging die in 2017 voorzien was een jaar vertraging op. Los van deze strategische koerswijzigingen blijven de erkende coöperaties voor Trividend een evidente doelgroep voor hun financieringsproducten.

Fairfin en Financité. Febecoop zetelt in de adviescommissie die de raden van bestuur van Fairfin en Financité adviseert over de toekenning van een label voor financiële producten aan vzw's (obligatieleningen) en coöperaties (uitgifte van aandelen).

Sinds de lancering op 6 oktober 2014 werden de producten van 60 organisaties gelabeld. Het stijgende aantal aanvragen bewijst dat projectbeheerders interesse hebben in een maatschappelijke aanpak van hun project.

Energiedemocratie Vlaanderen. In opvolging van de debatten rond Eandis en de burgerparticipatie werd eind 2016 de groep Energiedemocratie Vlaanderen opgericht met daarin o.a. RESCOOP, Transitienetwerk Middenveld... Doel: proactief inspelen op de herkapitalisering van Eandis 2020, en ruimer een alternatief bieden voor de privatisering van de energienetten.

WALLONIË

BELEIDSCONTEXT

Deze legislatuur (2014-2019) is gekenmerkt door een sterk ondersteunend beleid voor coöperaties door de Waalse minister van Economie, met bijzondere aandacht voor werkerscoöperaties.

Tegelijk wil het sociale-economiebeleid initiatiefnemers en begeleidingsactoren ertoe aanzetten om veeleer transversaal in plaats van sectoraal te werk te gaan. Zo wordt de sociale economie meer beschouwd als een manier van ondernemen die zich niet meer louter beperkt tot een subsector van de economie - voornamelijk bezig met socioprofessionele inschakeling - maar die in alle sectoren van de economie kan worden toegepast, en die erin bestaat diverse maatschappelijke uitdagingen te beheersen en te streven naar zelfvoorzienigheid.

In 2016 werd de financieringsmaatregel Brasero herzien en versterkt. Deze maatregel werkt volgens het principe één euro overheidssteun per euro ingezameld bij de coöperanten. Voortaan hebben kandidaat-coöperaties recht op maximaal 100.000 euro cofinanciering, en aangesloten werkerscoöperaties op 200.000 euro. Om deze maatregel in te voeren, werd het mandaat van Sowecsom - het overheidsagentschap dat instaat voor de financiering van de sociale economie - door de Waalse regering opnieuw verlengd.

Als aanvulling voerde de Waalse regering een garantiemaatregel in binnen Sowalfin, een instrument voor de overheidsfinanciering van ondernemingen, om ervoor te zorgen dat werknemers die aandelen willen kopen in de coöperatie waar ze werken, gemakkelijker een lening zouden kunnen aangaan.

Doorheen het hele jaar 2016 heeft Febecoop zich, vooral voor de werken van het AEI met het oog op de installatie van een ecosysteem van gegevens, gepositioneerd als een platform gefocust op de steun aan het coöperatief ondernemerschap.

Mandaten

ConcertES. Vzw aangeduid door het Waals Gewest om de sector van de sociale economie te vertegenwoordigen. Volgt de wetgevingen over sociale economie en analyseert statistieken. Febecoop zetelt in het bureau en in de raad van bestuur.

Carolidaire. Financieringstool voor de social profit economie in de regio Charleroi. Febecoop vertegenwoordigt P&V Verzekeringen in dit orgaan.

Conseil Wallon de l'Economie Sociale (CWES). Waalse Raad voor de Sociale Economie. Adviseert de Waalse regering over alles wat sociale economie aangaat en over de uitwerking van acties en projecten in dit domein.

In 2016 bleef Febecoop deelnemen aan de activiteiten van deze raad.

L'Union des Scop Wallonie-Bruxelles (USCOP). Vereniging van werkerscoöperaties in Wallonië en Brussel. Febecoop is er sinds 2013 lid van. Deze federatie telt dertig bedrijven, twee Belgische federaties (SAW-B en Febecoop) en de Franse Confédération générale des SCOP. Haar doel: het coöperatieve en participatieve bedrijfsmodel in België promoten.

Société wallonne pour l'Economie sociale marchande (Sowecsom). Waalse Vereniging voor de Social Profit Economie. Febecoop zetelt als vertegenwoordiger van ConcertES in het begeleidingscomité voor de invoering van de Brasero-maatregel die aan Sowecsom is toevertrouwd. Deze maatregel is gecreëerd om de oprichting van burgercoöperaties te stimuleren en te faciliteren, door de private middelen aan te vullen met evenredige publieke middelen.

Sinds 2016 zetelt Febecoop ook in het aanvaardingscomité van Sowecsom, dat alle beslissingen rond de toekenning van kredieten of subsidies in verband met de missie van Sowecsom, met inbegrip van de installatie van de Brasero-maatregel, goedkeurt vóór de raad van bestuur van Sowecsom ze definitief valideert.

BRUSSEL

BELEIDSCONTEXT

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest staat doorgaans open voor de evolutie van de sociale economie op zijn grondgebied, die vroeger beperkt was tot socioprofessionele inschakeling. Want hoewel de inschakelingsnoden hoog blijven en zelfs nog verder groeien, tonen nieuwe initiatieven - zowel van burgers als van het middenveld - dat het nodig is om naar een bredere visie van de sociale economie te evolueren.

Nadat het Gewest in 2015, in het kader van het EFRO-programma, ermee instemde om het Coopcity- project te cofinancieren en zo een centrum voor sociaal, coöperatief en collaboratief ondernemerschap te creëren (zie volgend hoofdstuk), lanceerde het in het voorjaar van 2016 een projectoproep ter waarde van 500.000 euro om de sociale innovatie in het Gewest te ondersteunen.

Op structureel vlak nam het Gewest een Small Business Act aan, een geïntegreerd economisch beleidsplan voor ondersteuning van kmo's. Het bevat meerdere maatregelen voor de ondersteuning van de ontwikkeling van de sociale economie, waaronder de hervorming van de financieringstools, en een hervorming van de ordonnantie 'sociale economie'. Dit met het oog op de uitbreiding ervan naar initiatieven die verder reiken dan louter socioprofessionele inschakeling. Die maatregelen zouden in 2017 of tegen het einde van de ambtstermijn concreet moeten worden.

Mandaten

Coopcity. Febecoop zetelt in alle bestuursorganen van dit FEDER-project. Het komt voort uit een partnerschap tussen zeven organisaties actief in Brussel en ondersteunt de oprichting en ontwikkeling van sociale-economieprojecten met het coöperatieve systeem als middel.

Overlegplatform voor sociale economie. Dit platform, dat in 2016 nieuw leven werd ingeblazen door minister van Sociale Economie Gosuin, moet adviezen verzamelen uit de sector over beleidsbeslissingen van de gewestelijke overheden die op hen betrekking kunnen hebben. Febecoop werd uitgenodigd om in het platform te zetelen en het standpunt van de coöperaties te vertegenwoordigen.

ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

Febecoop onderzoekt en ontwikkelt coöperatieve niches in de sociale en reguliere economie. Dat is geen doel op zich: het exploreren van nieuwe terreinen is een manier om het perspectief op coöperatief ondernemen te verruimen en het bij een breder publiek ingang te doen vinden. In 2016 besloot de raad van bestuur van Febecoop om de activiteiten op het vlak van onderzoek en ontwikkeling te versterken.

COÖPERATIEVE IDENTITEIT BIJ DE LEDEN VERSTERKEN

NIEUWSBRIEF VOOR LEDEN

Jaarlijks ontvangen Febecoop-leden vier nieuwsbrieven. Twee daarvan zijn algemene nieuwsbrieven voor het coöperatieve publiek, de andere twee nieuwsbrieven zijn speciaal voor hen gemaakt en gaan dieper in op het vertegenwoordigingswerk van Febecoop. Daarnaast ontvangen de leden ook andere updates en uitnodigingen voor events.

- ▶ **Ledennieuwsbrieven:** 6 april en 14 oktober.
- ▶ **Algemene nieuwsbrief:** 12 januari en 1 juli.
- ▶ **Uitnodigingen:** Conferentie How to COOP the internet economy? (6 december). Symposium 'Wie sharet wat en liken we dat' (19 mei).

Verder werden ook de opiniestukken aan de leden bezorgd (zie volgend hoofdstuk).

Zowel de Nederlandstalige als de Franstalige updates en nieuwsbrieven worden vaak gelezen. Tussen de 53 % en de 67 % van de ontvangers opent onze post in zijn of haar inbox.

DE WERKERSCOÖPERATIE PROMOTEN

Medewerkers die samen hun bedrijf runnen: in veel Europese landen is het een bekend gegeven. In Wallonië is er een beweging rond de werkerscoöperaties gevormd, waar Febecoop deel van uitmaakt. In Vlaanderen neemt Febecoop initiatieven om het thema op de kaart te brengen en te houden.

PRAKTIJKFICHES

Samen met andere gedreven mensen een werkerscoöperatie starten ... Je onderneming of vzw omvormen tot een werkerscoöperatie ... Mooie plannen, maar hoe begin je eraan ?

In 2016 brachten we twee nieuwe praktijkfiches uit voor werkerscoöperaties: 'Je werkerscoöperatie financieren' en 'Coördinatie: wie heeft de dagelijkse leiding, en hoelang?'

Over dit laatste onderwerp organiseerden we ook een netwerkavond. Op 15 september brachten we in Gent een vijftiental coöperatieve ondernemers samen voor een avond over 'Democratisch én snel beslissen: wie doet het en hoe?'. Febecoop gaf in een presentatie tien vuistregels mee. Een participatiecoach van Levuur en een schilder van Tintelij n lichtten hun aanpak toe en alle deelnemers wisselden ervaringen uit.

ESF-PROJECT KMO-OVERDRACHT TOEGEKEND EN OPGESTART

Op tijd een geschikte overnemer vinden: dat is dé uitdaging voor veel kmo's met een bedrijfsleider die de pensioenleeftijd nadert. Weinig vergrijzende kmo's denken daarbij aan de eigen werknemers. Nochtans biedt deze optie veel voordelen, zoals de continuïteit van de bedrijfsvoering en het lokaal verankeren van de tewerkstelling.

In 2016 werkte Febecoop Adviesbureau samen met Integraal, Zenitor en SVO Odisee, en met ESF-steun, aan een gepaste en werkbare begeleidingsmethodiek voor vergrijzende kmo's die deze optie overwegen. Met 15 kmo's die geïnteresseerd waren in deze optie, startten we een begeleidingstraject op. Met een viertal werd er individueel intensief samengewerkt. Ook vonden collectieve ondersteunende sessies plaats rond de financiering van bedrijfsoverdracht, de rol van de accountant, de rol van de raad van bestuur ... Een website zal de ontwikkelde begeleidingstools bundelen en ter beschikking stellen van de hele doelgroep. De bevindingen worden in juni 2017 gepresenteerd in het Vlaams Parlement.

Op weg naar een werkerscoöperatie - praktische:

JE WERKERSCOÖPERATIE FINANCIËREN

In een werkerscoöperatie nemen medewerkers niet alleen deel aan de besluitvorming maar ook aan de financiering: ze hebben aandelen van hun onderneming en zijn dus mede-eigenaar. Werkerscoöperaties hebben dus een 'extra' financieringsinstrument boven op de klassieke instrumenten waarover ook alle andere vennootschappen beschikken. Waarom is dit interessant wanneer je je onderneming wil omvormen naar een werkerscoöperatie, of wanneer je er een wil opstarten? En waarom is het voor de medewerkers interessant? En hoe bepaal je hoeveel financiering je via deze weg kan of wil ophalen? In deze praktische helpen we je op weg met een overzicht van de te zetten stappen.

Nuttig voor de onderneming? Interessant voor de medewerkers? Praktisch: Hoeveel nodig? Hoeveel bereid? En de rest?

1 Interessant voor je onderneming?
Geld kent vele vormen. En elk financieringsinstrument heeft zijn eigen wetmatigheden, en voor- en nadelen. Van uit financieringszorgpunt zijn dit enkele belangrijke redenen voor een onderneming om voor financiële participatie door de medewerkers te kiezen:

Duurzame financiering
Financiering door medewerkers is duurzaam. De medewerker heeft een arbeidsrelatie én een financiële band met de onderneming. Door die dubbele relatie zijn de medewerkers-vennoten meer gemotiveerd om hun aandelen te houden dan aandeelhouders met een louter financiële band die er uit speculatieve overwegingen in- of uitstappen.

Goedkope financiering
Kapitaalparticipatie door de medewerkers is, net als eventuele kapitaalparticipatie door niet-medewerkers, ook een relatief goedkope manier om je onderneming te financieren. Of het kapitaal vergoed wordt, hangt altijd af van het resultaat. Je moet je geen zorgen maken over afbetaling, noch over de kost van de interest.

Daarbovenop komt ook het beperkte voordeel van de nationale interestaftrak, waarmee je een deel van de op deze manier opgehaalde middelen mag aftrekken van de belastbare basis (wett).

Heffboorn
Wanneer je op zoek gaat naar krediet, zal je kredietverlener zijn risico op werkbetaling proberen te minimaliseren. Ten eerste zal hij voldoende eigen vermogen eisen, namelijk de eigen middelen die de medewerkers inbrengen. Deze inbreng is voor de financier het bewijs dat ook zij zich echt verbinden met de onderneming en dus bereid zijn er echt voor te gaan.

Anderszels zal de financier ook kijken naar de waarborgen die de werkerscoöperatie biedt. Ga je met de middelen bijvoorbeeld activa vastgoed, machines ... aankopen? Dan weet de financier dat hij bij leiding misten een deel van zijn middelen terugzet via de verkoop van die activa. Wanneer je voornamelijk diensten aanlevert en weinig activa nodig hebt, zitten zijn middelen voornamelijk in de verwerving van kennis en het opbouwen van een klantenbestand. Als waarborg is dit veel minder aantrekkelijk, waardoor er ook meer eigen vermogen vereist wordt.

praktische financiering 1

Op weg naar een werkerscoöperatie - praktische:

COÖRDINATIE: WIE HEEFT DE DAGELIJKE LEIDING EN HOE LANG?

In een werkerscoöperatie liggen coördinerende taken niet automatisch bij een zaakvoerder of directeur. Bovendien is er een onderscheid tussen coördineren en beslissen. Coördineren is ervoor zorgen dat de activiteiten doelgericht en vlot verlopen. Dat is iets anders dan strategische lijnen uitzetten en beslissingen nemen.

Wie neemt het best welke coördinerende taken op? Hebben zij ook beslissingsmacht? De stappen en aandachtspunten in deze fiche helpen je op weg naar een eigen aanpak.

1. Coördinatiemodellen: beslissingsmacht, taakverdeling

2. Drie kernvragen per taak: 1. Decentraal regelen of voor de organisatie als geheel? 2. Best één persoon of meerdere? 3. Beslissing bij deze/de(n) die uitvoert en voorbereidt?

3. Aandacht voor betrokkenheid en gelijkheid

1 Bekijk verschillende coördinatiemodellen

Een paar veelvoorkomende modellen

Werkerscoöperaties in binnen- en buitenland hebben verassend veel verschillende coördinatiemodellen. Bijvoorbeeld:

- De medewerker neemt een deelje van de coördinerende taken op zich. Beslissingen worden gezamenlijk genomen.
- Per coördinerende taak wordt een werkgroep in het leven geroepen. Sommige beslissingen kunnen door de werkgroep genomen worden, andere worden voorgelgd aan het geheel van medewerkers.
- Zoveel mogelijk coördinerende taken worden bij zelfsturende teams gelegd. Beslissingen worden door het team genomen en gelden enkel voor dat team. Hierdoor blijft er een minimum aan coördinerende taken over op organisatieniveau.
- Medewerkers nemen beurtlings de coördinatorrol op.
- Een drie- à vierstal medewerkers nemen coördinerende taken op als team.
- Een coördinator zorgt ervoor dat de dingen gesmeerd verlopen, maar heeft beperkte beslissingsbevoegdheid.
- Een directeur en intermediaire kaders nemen coördinerende taken op en hebben ook veel beslissingsmacht binnen de brede lijnen die de algemene vergadering en de raad van bestuur van medewerkers uitzetten.

praktische coördinatie 1

EUROPEES PROJECT: SCOP.BE

Dit project werd in 2015 door de Waalse regering bekrachtigd en bestaat uit het informeren, vormen en begeleiden van 'stagiars' in Wallonië over het thema werkerscoöperaties. Doelgroep van deze acties zijn in de eerste plaats werknemers en zelfstandigen. Hoofddoel is het opstarten en/of verhogen van de werkersparticipatie in het kapitaal en in het bestuur van de onderneming. Voor Febecoop is het doel van het project werkerscoöperaties aanmoedigen en promoten. Het project biedt ook de kans om meer algemene informatie te verspreiden over coöperatieve waarden zoals democratisch beheer en economische participatie door de leden. Dit kan uitmonden in specifieke begeleiding bij problemen waar werkerscoöperaties in oprichting of in omvorming op botsen.

In 2016 werden begonnen met het geven van de eerste vormingen.

DE ROL VAN COÖPERATIES IN DE DEELECONOMIE VERKENNEN

Febecoop wil mee vorm en inhoud geven aan een deeleconomie die de gebruikers, de dienstverleners en de samenleving ten goede komt. Als waardengedreven ondernemingsvorm kan de coöperatie ons inziens hiertoe een wezenlijke bijdrage leveren.

Om die mogelijkheden van de coöperatie in de deeleconomie te verkennen, organiseerden we hierover een eerste symposium op 28 juni 2016 in samenwerking met Netwerk Bewust Verbruiken. Definities, praktijkverhalen en tools en tips konden rekenen op de aandacht van een zestigtal geïnteresseerden.

Febecoop is ervan overtuigd dat het coöperatief model de opkomst van deelplatformen kan stimuleren die meer gericht zijn op het belang van hun gebruikers. Daarom gingen we in 2016 een samenwerking aan met Matthieu Liétaert (auteur van Homo Cooperans 2.0) om actoren en digitale communities te identificeren die voor die aanpak te vinden zijn.

De samenwerking leidde tot een ontmoeting met Trebor Scholz, professor Culture & Media aan de New School in New York. In 2009 lanceerde Trebor Scholz een reeks invloedrijke conferenties over digitaal werk. In zijn boek *Uber-Worked and Underpaid* analyseert hij de uitdagingen die de klusjeseconomie met zich meebrengt. Hij pleit voor het *Platform Cooperativism*: de ontbrekende schakel tussen het peer-to-peernetwerk, de coöperatieve beweging en de online arbeidsmarkt, met mede-eigendom en democratisch bestuur als fundamenten.

Op uitnodiging van professor Scholz trok Febecoop in november 2016 naar New York voor het Consortium over coöperatieve deelplatforms, samen met SMart (Société Mutuelle pour Artistes). Bovendien vloeide uit die ontmoeting het project voort van een conferentie van hoog niveau in Brussel in maart 2017 om het debat rond de mogelijke overeenkomsten tussen coöperatieve modellen en deeleconomie op gang te brengen.

DE OPRICHTING VAN COÖPERATIES STEUNEN

WORKSHOPS 'COÖPERATIEF ONDERNEMEN' GEORGANISEERD DOOR FEBECOOP EN PARTNERS

Er is een behoefte aan vormingen over de opstart van nieuwe coöperaties waarin fundamentele vragen beantwoord worden rond de keuze van de juiste vennootschapsvorm en meer bepaald de keuze tussen de gewone cvba, een erkende cvba en de cvba met sociaal oogmerk evenals de beginselen van het opstellen van een ondernemingsplan. In 2016:

Workshop 'Van pril idee naar solide coöperatie': 9/3 en 15/11.

- ▶ Een dertigtal coöperatieve starters kwamen in elke workshop het fijne te weten over hoe je een coöperatie opzet en aanstuurt.

Workshop voor Bioforum rond het opzetten van een coöperatie.

- ▶ Bioforum Vlaanderen vzw is de sectororganisatie van de biologische landbouw en voeding: boeren, verwerkende bedrijven, verdelers, grootdistributie, kleinhandel en foodservices.

Op 26 november vond in Leuven de startdag van COOPLAB plaats

- ▶ Een workshopreeks voor coöperatieve starters die in het voorjaar van 2017 loopt. Febecoop begeleidt drie van de elf workshops en is trekker van het project dat door de Vlaamse Overheid werd uitgeschreven.

Het geven van een algemene vorming over coöperatief ondernemen bij het netwerk Solidairement, in februari 2016.

Bovendien wisselde Febecoop zijn werkwijzen en opleidingsinhoud uit met SAW-B en ICHEC-entreprenes, met het oog op de uitwerking van een opleidingsprogramma met 14 modules dat de ruggengraat vormt van het programma "SEEDS", bestemd voor de begeleiding bij de oprichting van sociale en coöperatieve ondernemingen in het kader van Coopcity (zie volgend hoofdstuk). De modules werden gegeven aan 14 ondernemerscollectieven tijdens de eerste sessie 2016-2017, en zullen tot 2020 jaarlijks aan hetzelfde aantal, of zelfs meer, ondernemerscollectieven gegeven worden.

COOPERATIES ADVISEREN

WORKSHOPS EN OPLEIDINGEN MET INBRENG VAN FEBECOOP

Bootcamp sociaal ondernemen

- ▶ Vierdaagse in juni. In samenwerking met De Punt. Intensieve begeleiding voor sociale intrapreneurs en entrepreneurs met nood aan ondersteuning en weinig tijd.

Workshop voor ambtenaren van het departement Landbouw en Visserij in het kader van de VLIF-steun

- ▶ Het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) ondersteunt de Vlaamse land- en tuinbouw om duurzame investeringen te stimuleren. Het subsidiekader houdt evenwel geen rekening met de coöperatieve eigenheid. Febecoop animeerde een workshop over de coöperatieve eigenheid.

Festival van de Gelijkheid

- ▶ Febecoop nam deel aan twee debatten in het kader van het Festival van de Gelijkheid in december in Gent.

Boekvoorstelling

'De werkerscoöperatie: het ondernemerschap herbekeken'

- ▶ Febecoop nam deel aan het debat tijdens de boekvoorstelling. Voor het boek zelf schreven we een inleiding.

Gemeenschappelijke presentatie met SAW-B in november 2016

bij ValBiom (cluster Biomassa) over het coöperatief model en de mogelijke toepassingen ervan op het vlak van hernieuwbare energie, en meer bepaald op het vlak van biomassa.

Presentatie over het coöperatief model (historiek, mogelijke afgeleiden, voordelen en actuele uitdagingen) tijdens het INTI-colloquium dat in november 2016 aan de Ulg werd georganiseerd, over het thema *Territoriale intelligentie en sociale economie*.

VLAANDEREN

POLITIEKE CONTEXT

Advies en begeleiding op maat van (startende) coöperaties blijft een belangrijke factor in het toekomstig succes van coöperaties. Dankzij dit soort gepersonaliseerde ondersteuning worden enerzijds onvoldragen ideeën tijdig een halt toegeroepen, en kunnen anderzijds effectief opstartende coöperaties op een veel sterker fundament verder bouwen en zo hun slaagkansen verhogen.

Afgelopen jaren heeft de Vlaamse Overheid ook middelen uitgetrokken om dergelijke advies- en begeleidingstrajecten te ondersteunen. Zo was er de Adviespremie waarmee startende coöperaties aan de helft of zelfs minder van de echte kostprijs advies konden inkopen bij Febecoop.

2016 was het laatste jaar dat coöperaties een beroep konden doen op deze premie. De drempel naar betalend advies wordt vanaf volgend jaar voor hen dus een pak hoger.

Op 1 juli 2016 verviel de vierjarige convenant die toegekend was aan IN|C voor het geven van collectief advies. Een programma-decreet voorziet vanaf 1 juli 2017 dat de betoelaging aan IN|C stopt en dat de overheid rechtstreeks opdrachten kan aanbesteden aan dienstverleners voor een periode van één jaar.

ADVIESVERLENING

In 2016 begeleidde Febecoop Adviesbureau 27 klanten die in totaal 29 adviesvragen hadden. Twee derde daarvan had betrekking op coöperatieve vennootschappen.

Daarnaast werden we opnieuw door de VDAB gevraagd om de opleidingen over sociale economie te verzorgen. De andere adviesdossiers situeren zich in de sector van de sociale economie. Ook binnen de ngo-wereld blijft men onze expertise vragen.

WALLONIË

BELEIDSCONTEXT

Volgens de door het kabinet Marcourt gewenste transversaliteitslogica, werden de erkende adviesbureaus voor sociale economie, waaronder Febecoop agence conseil Wallonie, in 2015 uitgenodigd om zich te voegen bij het ecosysteem van economische stimulansen gecoördineerd door het AEI (Agence wallonne pour l'Entreprise et l'Innovation). Dit met het oog op sterkere banden met begeleidingsactoren van de 'reguliere' economie.

Meer algemeen gaat het een-op-een-advies inzake sociale economie momenteel door een moeilijke periode. Het werd gecreëerd toen erkende inschakelingsbedrijven voor dienstencheques een echte groei kenden en over de nodige middelen beschikten om hun begeleidingsbehoeften te financieren. Vandaag is het moeilijk om zich aan te passen aan de behoeften van opkomende coöperaties die minder middelen en diversere begeleidingsbehoeften hebben: het project en het economische model structureren, participatie bevorderen, fondsenwervingscampagnes lanceren ...

Een van de uitdagingen van die nieuwe gecoördineerde werking bestaat er dus in om een samenwerkingsdynamiek te creëren tussen de adviesbureaus, om aan die behoeften te kunnen voldoen. Tegelijk moet met de overheidsactoren gewerkt worden aan de kwestie van wie de begeleidingskost op zich neemt.

Operationele steun aan projecten

In 2016 is Febecoop blijven functioneren als erkend adviesbureau voor sociale economie, met focus op de begeleiding van projecten die met coöperatieve principes en governance technieken willen werken.

Febecoop heeft echter vooral nieuwe manieren getest om de ontwikkeling van coöperatieve ondernemingen operationeel te ondersteunen. Dit gebeurde door projecten op te zetten die inspelen op het potentieel van een collectieve aanpak. In het kader van een door het AEI in september 2016 gelanceerde projectoproep, werkte Febecoop bijvoorbeeld mee aan de ontwikkeling van twee projecten van 'coöperatieve deelplatforms' (zie vorig hoofdstuk), waarvan de kandidatuur uiteindelijk werd weerhouden.

Het eerste project werd ontwikkeld in samenwerking met Propag-es en wil de financiële en technische

haalbaarheid bestuderen van een gedeeld prospectie- en beheerplatform voor erkende dienstencheque-bedrijven, met de bedoeling om de concentratiedynamiek van de sector af te remmen.

Het tweede werd samen met SAW-B ontwikkeld en onderzoekt, via de praktijk en via tests, wat de technische en financiële haalbaarheid is van een deelplatform voor coöperatieve kennis. Het wordt gevoed door Waalse coöperatieve projecten in een logica van horizontale 'samenwerking'. Dit platform wil de kost beperken van toegang tot informatie of coöperatieve basistools (vennotenbeheer, ristornoberekening, inhoud en beperkingen van vrijwilligerswerk binnen coöperaties) en, in fine, de interventies van de adviesbureaus concentreren op specifiek werk met een hoge toegevoegde waarde.

BRUSSEL

Projecten met coöperatief potentieel staken weinig de kop op tot er een golf kwam van projecten gedragen door collectieven (collectieve supermarkt of kruidenier, FabLab, beheer van gemeenschapsgoedert). Aangezien er in Brussel geen instrument was, vergelijkbaar met de erkende Waalse adviesbureaus, was het logisch dat er een centrum voor sociaal, coöperatief en collaboratief ondernemen werd opgericht.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest keurde dus eind 2015 de kandidatuur goed van het project Coopcity, dat door SAW-B gepromoot werd en waar Febecoop ook deel van uitmaakt, in het kader van het EFRO-programma 2014-2010.

COOPCITY wil hét centrum voor sociaal, coöperatief en collaboratief ondernemen in Brussel worden, en Brusselse ondernemingsinitiatieven met een hoge toegevoegde waarde op maatschappelijk vlak ondersteunen. Het heeft vooral interesse voor de behoeften van opkomende collectieve projecten.

In 2016 hebben de partners van Coopcity (SAW-B, Febecoop, JobYourself, Impulse Brussels, Innoviris, Solvay Entrepreneurs en ICHEC-PME) het project in gang gezet. Er werden lokalen gehuurd in een huizenblok in Sint-Gillis, dat eigendom is van SMart (Société Mutuelle pour Artistes), dat in de loop van 2016 zelf een coöperatie werd. Coopcity en SMart delen een interesse voor nieuwe manieren van werken en voor het behoud van fatsoenlijke werkomstandigheden in het kader van een meer horizontale, digitale economie waarin solidariteit en het principe van de sociale zekerheid grote risico's lopen.

Er werd een ontmoetings- en samenwerkingsruimte gecreëerd waarin sociale en coöperatieve ondernemers welkom zijn om hun ideeën en projecten concreet te maken.

Coopcity werd opgericht met het oog op partnerships. Het wil een stedelijk ecosysteem creëren waarin coöperatie en samenwerking vanzelfsprekend zijn. Zo lanceerde Coopcity in 2016 twee begeleidingsprogramma's: SEEDS, voor projecten opgericht door ondernemerscollectieven, en BLOSSOM, voor bestaande sociale ondernemingen en coöperaties die hun eerste successen willen bestendigen of die willen opschalen om hun sociale impact te vergroten.

Het programma SEEDS ging aan de slag met 14 ondernemerscollectieven (op een totaal van 47 kandidaten) en het programma BLOSSOM met 4 rijpere ondernemingen. De behoefteanalyse bij de initiatiefnemers en de ontwikkeling van de programma's bevestigden nog maar eens dat de noden groot zijn en alleen efficiënt ingevuld konden worden

door een coöperatieve aanpak tussen partners, die elk hun deel van de expertise aanbrengen. Bij wijze van illustratie: bij de oprichting van Coopcity telde het begeleidingsprogramma SEEDS niet minder dan 14 vormingsthema's en praktische workshops.

De betrokkenheid van Febecoop vertaalt zich in de nadruk op de begeleiding van projecten gedragen door collectieven en in de sterke investering in de ontwikkeling van programma's en de toepassing van coöperatieve methodologieën. Dit met de bedoeling om een ruimte te creëren waar de coöperatie concreet wordt beleefd en de voordelen ervan op natuurlijke wijze onthuld worden.

Hoewel we in Brussel af en toe ook andere coöperatieve projecten buiten Coopcity om begeleiden, willen we zo doelmatig mogelijk te werk gaan en onze inspanningen concentreren op het opzetten van dit project en op alle activiteiten die het zouden kunnen versterken (networking, opdoen van expertise).

Het project brengt heel wat geestdrift teweeg, zowel bij de gemeenschap van sociale en coöperatieve ondernemers als bij de institutionele actoren. Daarom wil Febecoop in 2017 de mogelijkheden onderzoeken om, in Brussel of elders, complexe partnerschapsprojecten te ontwikkelen die voldoen aan de behoeften van een brede gemeenschap door middel van een collectieve aanpak.

Communicatie

MEDIA

In 2016 verschenen deze opiniestukken van de hand van Febecoop:

- ▶ **Investeer en zwijg: zo werkt het niet** (De Standaard, 25 mei 2016)
- ▶ **De coöperatieve formule verdient een kans voor Eandis** (De Tijd, 29 september 2016)
- ▶ **Pluralisme is nodig; ook in de financiële sector** (De Tijd, 3 november 2016)

Verder kwamen onze standpunten en activiteiten aan bod in deze artikels:

- ▶ **Platform cooperativisme: coöperaties voor de digitale wereld** (Dewereldmorgen.be, 6 december 2016)
- ▶ **Op weg naar een faire deeleconomie** (Pala.be, 28 november 2016)

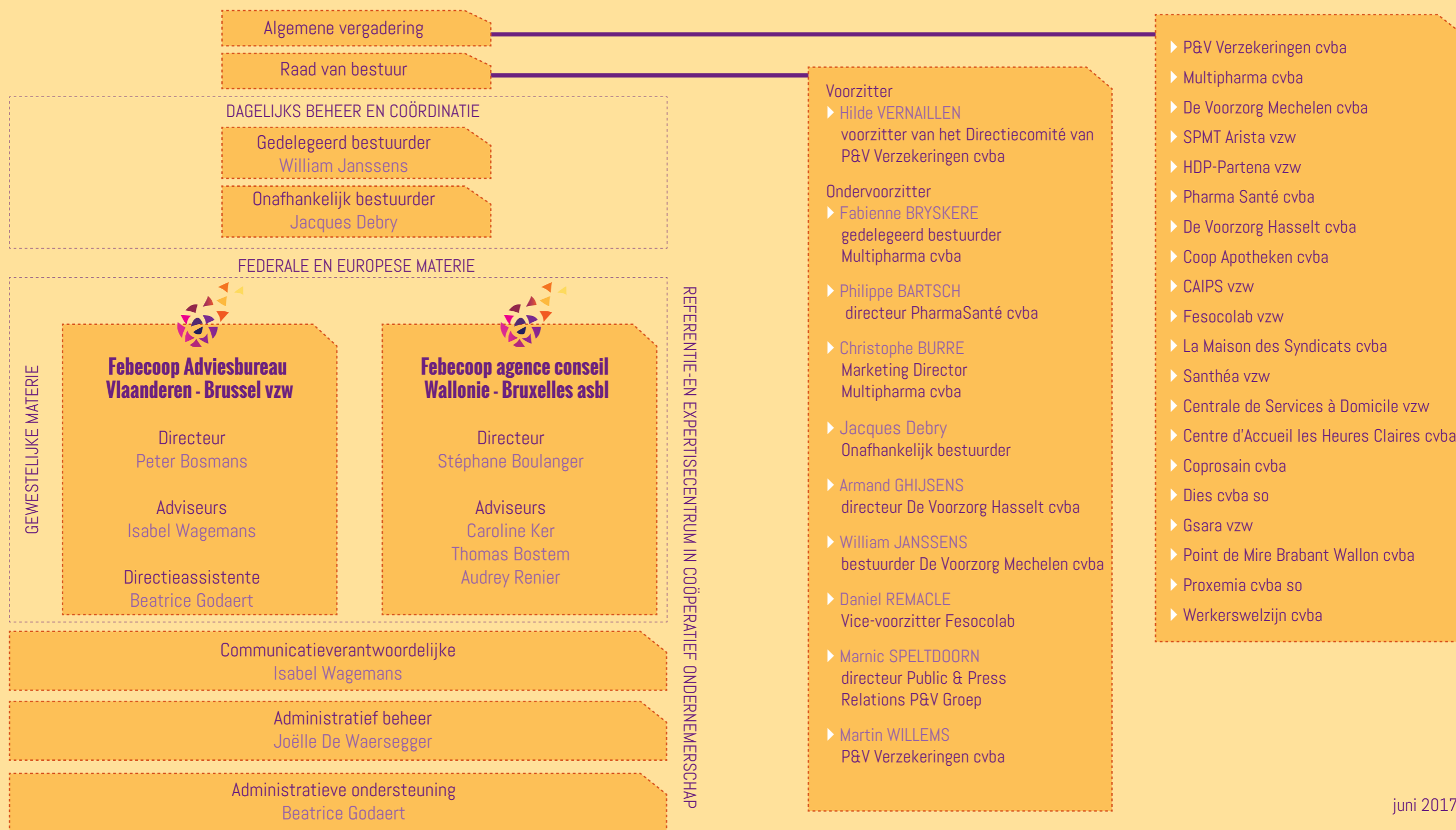
SOCIALE MEDIA

In april 2016 startte Febecoop met een LinkedIn-pagina. Die sloot het jaar af met 60 volgers. Op Twitter groeide het aantal volgers van 138 naar 309. In beide gevallen een indicatie dat de inhoud die we bieden, gesmaakt wordt.

E-NIEUWSBRIEF

In januari april, juli en november verstuurd we een elektronische nieuwsbrief naar geïnteresseerden uit de coöperatieve en sociale economie. In november sloten we af met 436 abonnees, 88 meer dan in het begin van het jaar. Bijna de helft onder hen opent de nieuwsbrief, tussen de 10 en de 20 % komt via die weg op onze website terecht.

Organogram Febecoop en adviesbureaus

juni 2017

V.U. William Janssens

Barricadenplein 1

1000 Brussel

www.febecoop.be